

vystoupení následoval komentář předem určeného účastníka kurzu k přednesenému a poté následovala diskuse, která v řadě případů přinesla podnětné komentáře a připomínky jak ostatních účastníků kurzu, tak přednášejících.

Součástí kurzu byla i návštěva společenství Holbæk, kde jsme byli seznámeni se základními principy „lokálních fór“. Společenství Holbæk je tvořeno městem Holbæk a dalšími 17 obcemi, které měly dříve svou vlastní radnici. Po reformě veřejné správy však celé území spravuje jediná radnice umístěná ve městě Holbæk. Lokální fóra existují ve všech obcích, které měly dříve svou vlastní radnici. Umožňují lidem dané komunity vyjádřit své potřeby a stanovit priority. S výstupy z lokálních fór pak dále pracují zastupitelé. Tato lokální fóra existují přes dva roky a na jejich přípravě a rozvoji se významně podíleli také výzkumníci z Centre of Democratic Network Governance v Roskilde.

Program kurzu byl velmi dobře sestaven a celý kurz považujeme za velice přínosný. Účastníky obohatil nejen o řadu nových poznatků, ale poskytl i podnětnou reflexi vlastní práce. Jedním z cílů tohoto kurzu, o jehož naplnění organizátoři usilovali, také bylo umožnit účastníkům navázat kontakty, které budou moci využít ve své další práci. Je třeba říci, že i tento cíl byl úspěšně splněn.

Josef Bernard, Věra Patočková

Konference 1989 and beyond

The New School for Social Research,
New York, 18.–19. dubna 2008

Poslední dva roky každé dekády nabízejí výzkumným institucím zabývajícím se politikou (post)komunistických zemí více příležitostí k pořádání konferencí než kdekoli jině. Zvlášť na česká a slovenská témata zaměření organizátoři mohou být v letošním roce spokojeni, protože mají na

výběr hned z několika zásadních zlomových let 1918, 1938, 1948 a 1968. V příštím roce budou zřejmě v celém regionu střední a východní Evropy hrát prim události roku 1989, které se zapsaly do kolektivní paměti lidí v těchto zemích i jinde mimořádně hluboko. Pokud však mají být k výročí příslušných historických změn už publikovány konferenční příspěvky, je nutné konferenci pořádat s předstihem. Na téma osudového roku 1989 se proto už v prvním pololetí roku letošního koná nebo bude konat celá řada mezinárodních konferencí. Jedna z nich, nazvaná *1989 a dále. Budoucnost demokracie*, proběhla na newyorské New School for Social Research v dubnu.

The New School, přesněji její „Transregionální centrum pro studia demokracie“ vedené Elżbietou Matyniou, konferenci spolupořádala se sdružením mladých evropských badatelů s ústředím v Berlíně „Výzkumná síť 1989“. Aktivní účastníky konference tvořili především sociální vědci a vědkyně z New School nebo s touto univerzitou úzce spojení, a to od velmi známých jmen na škole působících v současnosti, jako jsou Nancy Frazer, Andrew Arato nebo Jeffrey Goldfarb, přes její dřívější absolventy až po nynější doktorské studenty a studentky z Východu i Západu. „Výzkumnou síť 1989“ zastupoval její ředitel Chris Armbruster a několik dalších mladších evropských sociálních vědců a vědkyň. Mimo tuto typologii zůstávají dva hosté závěrečného panelu věnovaného konfrontaci pohledů na události roku 1989 zvenčí a zevnitř. Vnější perspektivu zastupoval americký novinář a esejista Jonathan Schell, známý především knihami o hrozbě nukleární katastrofy, úlohu reprezentanta domácího pohledu organizátoři svěřili českému velvyslanci při OSN Martinu Paloušovi.

Sympatický rys konference pro českého účastníka představovala skutečnost, že se pozornost nezanedbatelné části příspěvků upírala k (post)komunistické střední Evropě, tj. k Polsku, bývalému Českoslo-

vensku a Maďarsku. Tato orientace sice na jedné straně vcelku přirozeně vyplývá ze zaměření konference na rok 1989, ale na stranu druhou nejde o žádnou samozřejmost v době, kdy zájem amerických sociálních věd velmi zřetelně směřuje úplně jinam: buď zcela mimo evropský kontinent (Čína, Střední východ, Afrika) nebo do opět se mocensky konsolidujícího Ruska nebo do západní Evropy, popř. Evropské unie jako celku, ale s těžištěm stále v západní části Unie. Současně se program konference úspěšně vyhnul i druhému možnému extrému, soustředění na rok 1989 ve střední Evropě nebylo výlučné, a hned několik účastníků vystoupilo s pozoruhodnými příspěvky tematizujícími rok 1989 a analogické změny v jiných částech světa, jako kupříkladu v Jihoafrické republice (Lauren Paremoer, Jennifer Y. Terrell), Benínu (Thomas Bierschenk), samozřejmě také v Číně (hodnocení dopadu událostí na náměstí Nebeského klidu v roce 1989 na další vývoj čínské politiky) (Xiaoyang Tang) nebo v Salvadoru a Guatemale (Sarah Taylor).

Snadno rozeznatelným podtextem a někdy i explicitním tématem vystoupení zejména amerických účastníků byla domácí americká politika, konkrétně souboj dvou potenciálních kandidátů na prezidentský úřad v Demokratické straně. Nejvýrazněji aktuální politický tón zazněl ve vstupním referátu Jeffrey Goldfarba, který propojil svou koncepci „politiky malých věcí“, vyloženou v nedávno vydané stejnojmenné knize, s politickým programem Baracka Obamy. Úvodní blok byl celý doslova nabitý teoreticky i interpretačně velmi bohatými příspěvky: E. Matynia hovořila na téma demokratické performativity ve vztahu ke zlomovým událostem roku 1989, autorka známé studie o středoevropském intelektuálním disentu Barbara Falk o ponaučeních, že je možné nesprávně vyvodit z pádu komunismu, a Martin Bútora o napětí mezi rozvíjející se slovenskou občanskou společností a neliberálními politickými a sociálními silami.

Zajímavé a kvalitní příspěvky byly rozděleny mezi jednotlivé bloky velmi rovnoměrně. Kupříkladu referát Andrewa Arata přednesený v autorově nepřítomnosti pojednával o problematice tvorby post-suverénních ústav, která je v současnosti vysoce aktuální jak třeba ve vztahu k neuspokojivé situaci v Iráku, tak i s ohledem na budoucí vývoj EU. Mediální problematice se věnovaly příspěvky Petera Molnára (kritika nedemokratických politických důsledků mediálních zákonů v Maďarsku) a Monroe Pricea (postkomunistické mediální reformy a komercializace médií). Nancy Fraser vztáhla téma roku 1989 k problematice vznášení politických nároků viděné v perspektivě její rozšířené koncepce globální spravedlnosti, jež, jak to formulovala ve svých novějších textech, je založena na triádě uznání – redistribuce – reprezentace. Okolnostmi a mezemi konsenzu v otázce ekonomické reformy v roce 1989 se zabýval David Ost, který se dlouhodobě věnuje především polskému politickému a sociálnímu vývoji.

Hned několik příspěvků se dotklo různých úhlů pohledu stále důležitější (jak se komunismus stává stále více minulostí) problematiky paměti. Příspěvek Monicy Ciobanu zkoumal spravedlnost v období transformace a politiku paměti na příkladu rumunské komise pro zpracování komunistické minulosti. Radim Marada se soustředil na otázky proměn a stálosti kolektivní paměti v procesu generační výměny. Teoretické základy pro úvahy o obnově paměti po roce 1989 ve svém příspěvku načrtl Amy Sodaro.

Další skupina příspěvků nabídla analýzy roku 1989 v jiných než středoevropských (post) komunistických společnostech. Vedle již zmíněných referátů pojednávajících o neevropských zemích sem patřila zajímavá a pro další srovnávací výzkum velmi užitečná vystoupení zabývající se důsledky absence revolučních změn v roce 1989 v Srbsku (Anna Di Lellio) a Albánii (Elidor Mehilli) nebo analýza vztahu mezi drama-

tickými proměnami roku 1989 a nárůstem nacionalismu v pobaltských zemích (Mara Lazda). Více teoreticky orientovaný příspěvek Florentiny Harbo, který se soustředil na úlohu a postavení státu při rozpadu komunistického systému (autorka formulovala netriviální tezi o triumfu státu v roce 1989 a jeho teprve pozdějším oslabení), zase čerpal empirický materiál z konkrétního případu Moldavska a separatistické Podněsterské republiky.

Velmi aktuálního a dosud jen velmi nedostatečně prozkoumaného problémového okruhu vztahů mezi západním a východním pohledem na změny na „Východě“ po roce 1989 se dotknul Chris Armbruster, který se zamýšlel nad překvapivě negativním hodnocením vývoje demokracie i v těch nejúspěšnějších postkomunistických zemích intelektuály z *postkomunistických zemí* pro západní publikum, jak to ilustruje poslední loňské číslo časopisu *Journal of Democracy*, věnované údajnému „regresu“ postkomunistické demokracie. Vzájemný poměr a reciprocitu mezi východními a západními perspektivami tematizoval také příspěvek Geralda

Delantyho (nepřítomen) a Pauluse Blokkera, který se zaměřil na přínos roku 1989 pro demokratickou teorii. Jeho autoři dospěli k závěru, že rok 1989 nelze jednostranně chápat jako vítězství západního liberálního modelu demokracie, ale mnohem spíše jako krok opačným směrem: ke zpochybnění platnosti takového modelu, potvrzení konkurenční teze o „mnohonásobných demokraciích“ a upozornění na stále kosmopolitnější charakter demokracie v Evropě obecně.

Celá konference i závěrečná shrnující diskuse kroužily kolem řady těžkých otázek, ale dvě z nich svou obtížností pokračovaly všechny ostatní: co vlastně přinesl rok 1989 společností, které jím prošly, i ostatním částem světa? Čím je zkušenost roku 1989 užitečná a nepostradatelná pro Východ a Západ? Žádná definitivní odpověď nezazněla. Ale účastníci konference budou mít možnost se k tomuto tématu vyjádřit ještě v publikacích, které její organizátoři připravují a které by měly vyjít přesně 20 let po „zázračném roce“ 1989.

Marek Skovajsa